

Tussentijdse evaluatie van de ontwikkeling van de natuurwaarden in de bermen die deel uitmaken van de Pilot: Verschrallingsbeheer wegbermen oostzijde Ommen.

Inleiding

In de zomer van 2013 is op voordracht van NM De Vechtstreek een pilot gestart betreffende het uitvoeren van een verschrallingsbeheer op de wegbermen van een aantal wegen. Doel is het bevorderen van de flora in het bijzonder de Vechtanjer (Steenanjer) en daarmee een grotere belevingswaarde voor Ommenaar en toerist. Een meerwaarde voor de wandel-en fietsgemeente Ommen.

Op verzoek van de gemeente volgt hieronder een tussentijdse rapportage .

Leeswijzer.

Om in een korte tijd een goed beeld te krijgen van de ontwikkeling van de natuurwaarden in de diverse bermen heb ik in plaats van een zakelijk vermelding van de diverse soorten gekozen voor een beeldverhaal aangevuld met beknopte informatie inzake flora in relatie tot het beheer.

Voor de volledigheid heb ik in de bijlage wel een vegetatieopname toegevoegd door de gerenommeerde vegetatiekundige Drs. Eddy Weeda.

Auteur van het standaardwerk -de Nederlandse Oecologische Flora.-

Steevanjer. *Dianthus deltoides* Ook wel liefkozend –Vechtdalanjer- genoemd.

1 Arriëresweg.

Dit is een zandweg die tussen de es van Arriën en de rivier de Vecht loopt. Dus midden in het Vechtdal. In tegenstelling tot het op de gemeentekaart aangegeven deel wordt in de praktijk maar een klein deel werkelijk gemaaid.

Dit is botanisch wel een interessant gedeelte. De vereniging voor natuur en milieu de vechtstreek heeft hier nog wat extra gemaaid en het maaisel afgevoerd om het verschalingsproces te versnellen. Dit omdat het een kansrijke plek is in het Vechtdal. Een boer uit de omgeving had de berm zelf gemaaid, maar vervolgens het maaisel laten liggen. Dat zet het verschalingsproces juist op achterstand. Daarom was een extra inspanning onzerzijds nodig. Gelukkig met resultaat want:

In 2015 is hier de steenanjer met 3 planten weer bloeiend aangetroffen. (zie foto)

Enkele bijzondere plantsoorten die in deze berm voorkomen:

Kleine bevernel

Geel walstro

Knoopkruid

Grasmuur

Steevanjer

Zwarte toorts

Vlasbekje

Gewoon duizendblad

Rolklaver

Alle soorten zijn sinds 2013 toegenomen dan wel gelijk gebleven.

Steenanjer is nieuw verschenen. Bronpopulatie op het Junnerkoeland ligt “om de hoek”.

Opmerking:

De zuidelijke berm is veel schraler dan de noordelijk berm omdat die grenst aan een intensief bemest weiland.

Drs. Eddy Weeda heeft op 23-8-2016 een vegetatieopname gemaakt van de groeiplaats van Kleine bevernel.

Zie bijlage 1

Kleine bevernel (zuidkant berm Arriëresweg)

Steenanjer (opnieuw verschenen in 2015 aan de Arriëresweg zuidkant)

2 Coevorderweg N34

Dit is de oude rijksweg naar Hardenberg die inmiddels afgewaardeerd is.

Het maaibeheer is onderdeel van het beheerplan zoals destijds afgesproken met Rijkswaterstaat. Het wordt wel meegenomen in de Pilot

Door de aangebrachte graskeien en de kapotgereden bermen is een groot gedeelte van de botanisch niet interessant. Het meest westelijk deel (nabij Ommen) en het meest oostelijke deel daarentegen wel.

Voor beschrijving westelijke deel (zie beschrijving oostelijke rondweg)

Het oostelijke deel grenst aan het Junnerkoeland.

Opvallende planten aldaar:

Geel walstro

Zandblauwtje

Knoopkruid

Hazenpootje

Het ligt in de verwachting dat ook hier de steenanjer zich bij voortgezet verschrallingsbeheer weer zal gaan vestigen.

Hazenpootje (volop aanwezig op zandige plekjes langs de N34)

3 Coevorderweg. Oostelijk rondweg (slagenweg)

Het deel Coevorderweg komt over van de provincie die de bermen al tientallen jaren maait en afvoert.

Het deel ter hoogte van de Doormanstraat is recentelijk vergraven t.b.v. dijkverhoging en dientengevolge is de vegetatie ter plaatse nog wat ruig.

Het oostelijke deel is floristisch interessant vanwege het voorkomen van grote pimpernel en hemelsleutel.

Daarom is in 2014 in de juni-maaironde in goed overleg de groeiplaats van grote pimpernel gespaard.

Helaas is daar in 2015 geen rekening mee gehouden en zijn de planten in knop allemaal afgemaaid.

Het gedeelte slagenweg is tijdens de aanleg deels ingezaaid met een wildmengsel.

Het geeft een kleurige aanblik waarin met name de Margriet een hoofdrol speelt. (zie foto)

Opmerkelijk soorten:

Hazenpootje

Zandblauwtje

Vertakte leeuwentand

Kleine leeuwentand

Steenanjer (de gekweekte variant uit destijds ingezaaid wilde bloemen mengsel)

Knoopkruid

Akkerhoornbloem

Gewone Brunel

Margriet

Niet alleen steenanjer als logo, maar ook daadwerkelijk in de berm!

Margrietten zorgen voor een feestelijke aanblik.

Grote Pimpernel (langs oostelijk deel Coevorderweg)

Hemelsleutel (langs oostelijk deel Coevorderweg)

4 Middenweg

De middenweg loopt door voormalig heidegebied. De bodem is van nature zanderig en schraal.

Hier voert de gemeente al jaren lang een maai + afvoerbeheer.

Dat is goed zichtbaar. De vegetatie blijft laag.

1x maaien zou hier inmiddels kunnen volstaan.

Opvallende soorten:

Stijf havikskruid

Struikheide

Zandblauwtje

Muizenootje

Kruipwilg

In het najaar verschijnen er door de combinatie van schrale berm en aanwezige berken en kruipwilg veel bijzondere paddenstoelen.

**Kruipwilg + Berk langs schrale berm Middenweg.
Een ideale groeiplaats voor bijzondere paddenstoelen.**

Truffelknotszwam

Eekhoortjesbrood

Cantharel

Vliegenzwam

Stijf Havikskruid zorgt voor kleur en nectar in het najaar.

**17-09-2015 Middenweg nabij Arrierveld.
De aannemer is niet altijd even secuur in het verwijderen van maaisel.**

5 Arrierflierweg

Dit is een weg met een fietspad aan de zuidzijde.

De noordzijde is zeer voedselrijk door het jaarlijks dumpen van maaisel uit de sloot.

Hierdoor is de berm zeer voedselrijk geworden en derhalve zelfs gevaarlijk getuige het bord dat de gemeente heeft geplaatst.

Deze berm in de pilot is een sprekend voorbeeld van wat er gebeurt wanneer je het maaisel niet afvoert.

Middenweg noordzijde. Maaisel wordt niet afgevoerd.

Zuidzijde Arriërflierweg. Maaisel wordt wel afgevoerd.

Stijf Havikskruid kleurt de bermen geel.

**Arrierflierweg zuidzijde.
Struikheide. Een relict van de uitgestrekte heidevelden.**

Terzijde:

Parallel aan de Middenweg loopt aan de westkant de Arriërveldsweg.en de haarsweg

Deze worden geklepeld en het maaisel blijft liggen.
Het verschil is duidelijk zichtbaar.

Arrierveldsweg.

Klepelmaaier beheer. Vegetatie in september 1.60 tot 2.00 m hoog

Ridderzuring

Grote Brandnetel

Smeerwortel

Bereklauw

Hoek Arriërveldsweg/sportlaan. 17-09-2016

Haarsweg/Grensweg. 17-09-2016 Gedumpt slootafval.

Arriërveldsweg.
Aanwonende beheert berm en slootkant eigenhandig met Round up en zitmaaier.

6 Fietspad Varsenerdijk.

Dit gedeelte komt qua beheer ook over van de provincie die het al sedert lange tijd maait en afvoert. Daardoor is de uitgangspunt schraal en kansrijk.

Met name ook voor steenanjer .

Nu is het nog voornamelijk geel walstro dat opvalt.

De soort blijft stabiel

Het is een deel dat aandacht verdient omdat het in het centrum is gelegen.

Veel mensen wandelen hier en kunnen straks genieten van de zo karakteristiek flora van het Vechtdal. Tenminste als het verschralingsbeheer wordt voortgezet.

Uitzaai van inheems zaadmateriaal (uit de directe omgeving gewonnen) is een goede optie om vestiging te bespoedigen.

Geel walstro

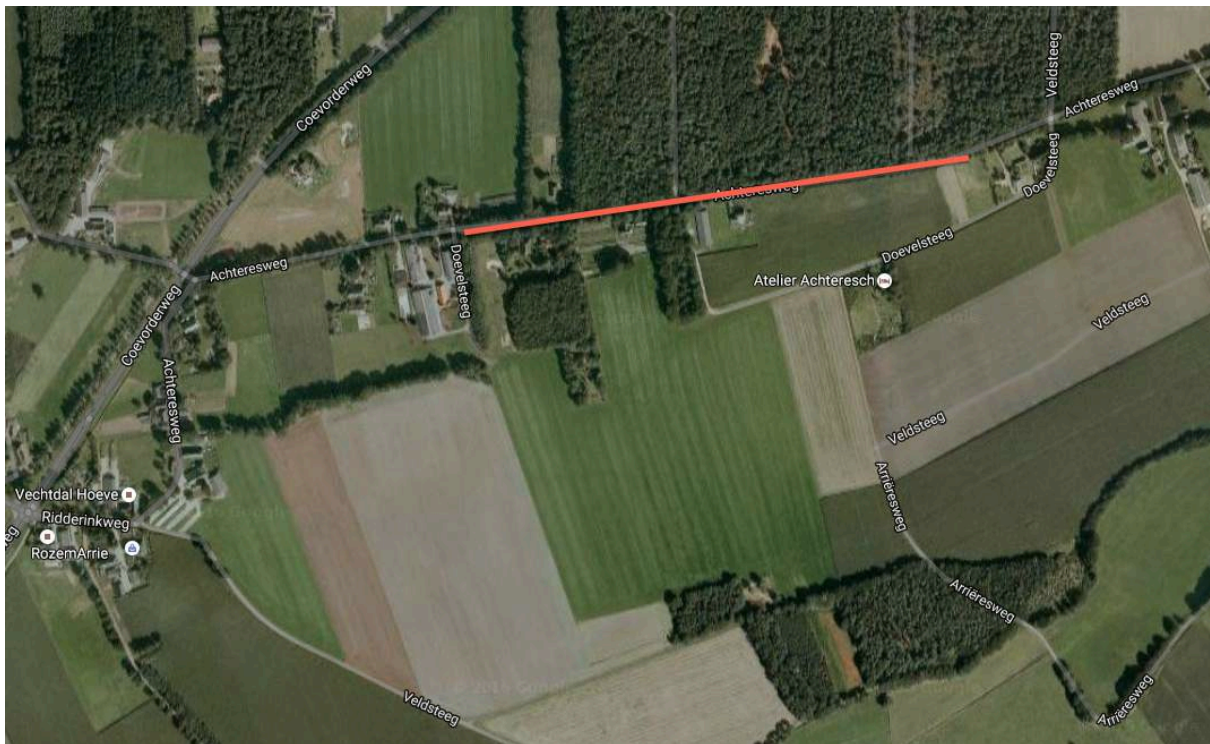

Steenanjer, geel walstro en grote tijm. Straks langs de Varsenerdijk ?!

7 Achteresweg.

Dit deel wordt ook al sinds langere tijd verschaald.

Het is een weg die op de grens ligt van het Vechtdal en het hoger gelegen voormalig heidegebied.

Het westelijk deel wordt door de bewoners met een zitmaaier als gazon beheerd.

Het met rood aangegeven deel is botanisch interessant.

Hier bevindt zich ook een groeiplaats van steenanjer.

In 2013 twee planten. In 2015 10 exemplaren

Op dit weggedeelte kan inmiddels worden volstaan met 1maaibeurt in het najaar.

Opmerkelijke soorten:

Muizenoor

Akkerhoornbloem

Fijn schapengras

Struikheide

Tandjesgras

Hemelsleutel

Echte guldenroede

Geel walstro

Grote tijm

Grasklokje

Grasklokje + Icarusblauwtje

8 Fietspad Beerzerweg.

Toen dit fietspad destijds werd aangelegd zijn de bermen ingezaaid met een wildmengsel met veel soorten die hier van oudsher niet voorkomen.

Zoals Grote centaurie, Wilde cichorei, Blaassilene, Peen en Grijskruid.

De meeste uitheemse soorten zijn inmiddels weer verdwenen.

Direct na de aanleg van het fietspad ontwikkelde de berm zich heel bloemrijk met o.a. veel margrietten.

De een grote getale langsfietsende toeristen konden prachtige veldboeketten plukken, wat dan ook volop gebeurde.

Het deel parallel aan de spoorlijn (van Vacantievreugd tot aan de Sahara) is zeer schraal.

Zandblauwtje, rolklaver en struikheide springen hier in het oog.

Rolklaver is de waardplant van de vlinder Icarusblauwtje die hier dan ook regelmatig te zien is.

Dit deel ontwikkelt zich goed.

Icarusblauwtje. Waardplant Rolklaver die langs de Beerzerweg ter hoogte van Sahara groeit

Bij het eerste deel (van Ommen tot aan vakantievreugd) wordt helaas in het voorjaar de eerste meter langs het fietspad geklepeld en het maaisel blijft liggen. (zie foto)
Aangezien de berm niet zo breed is wordt op deze manier vrijwel de hele berm geklepeld en daarmee het verschrallingsbeheer +pilot gefrustreerd. Het zou zeer de moeite waard zijn om dit beheer te wijzigen, want dit fietspad wordt druk befietst en is een belangrijke toegangspoort naar Ommen en derhalve een visitekaartje.

**Eerste meter van fietspad wordt ieder voorjaar geklepeld.
Hierdoor wordt het verschrallingsbeheer gefrustreerd en verdwijnt de bloemenrijkdom
zienderogen**

Terzijde.

De sloten langs de Beerzerweg worden beheerd door de provincie d.m.v. een maai en afvoerbeleid. (1x per jaar in het najaar)

Hoewel het los staat van de pilot moet het toch genoemd omdat het duidelijk laat zien dat verschrallingsbeheer z'n vruchten afwerpt.

Het levert mooie soorten op zoals:

Echte guldenroede, Blauwe knoop Welriekende nachtorchis en gevlekte orchis.

Blauwe knoop (langs slootkant Beerzerweg door provincie verschraald)

Welriekende nachtorchis (langs slootkant Beerzerweg door provincie verschraald)

gevlekte orchis (langs slootkant Beerzerweg door provincie verschraald)

Echte guldenroede (langs slootkant Beerzerweg door provincie verschraald)

Samenvattend.

Uit jarenlang onderzoek in de lande blijkt telkens weer overduidelijk dat verschrallingsbeheer door middel van maaien en het afvoeren van maaisel leidt tot bloemrijke bermen. Dat is zeker ook in Ommen het geval omdat het verschrallingsbeheer met name op arme zandgronden snel tot resultaat leidt.

Alle bijzondere soorten die in 2013 zijn aangetroffen zijn stabiel gebleven of iets vooruit gegaan.

(citaat voorlopige evaluatie buitendienst)

Voordelen van verschrallingsbeheer:

- 1. Geen ophoping van maaisel – netter beeld***
- 2. Geen verrijking van de bodem met stikstof – geen groeiexplosie***
- 3. Ontstaan van een stabiele situatie van bodem en vegetatie, waardoor:***
- 4. Beter beeld in periodes tussen de maaibeurten***
- 5. Berm blijft beter in profiel (afwaterend), waardoor noodzaak bermverlaging afneemt***
- 6. Meer biodiversiteit***

Waarom wordt het verschrallingsbeheer nog niet uitgebreid?

- 1. Kostprijs ligt in vergelijking tot het klepelen te hoog.***
- 2. Materieel park van de BOH is ingericht op klepelen.***

Uit bovenstaande gegevens blijkt dat, behoudens de kosten, er alleen maar voordelen zijn aan het maaien en afvoeren.

Rijk en provincie doen al 10 tallen jaren niet anders!

Daar steekt Ommen met slecht 6% ecologisch beheer wel wat schraal bij af.

Aanbevelingen/overwegingen.

Bloemrijke bermen zijn een meerwaarde voor de toeristische gemeente Ommen

Bij de kostprijs van het klepelen moeten de kosten voor bodemverlaging ,door jaarlijks ophoping van organische materiaal, wel verdisconteerd worden. Door dit niet te doen krijg je een oneerlijk kosten-vergelijking.

(Bij verschrallingsbeheer vervalt nl. die noodzaak tot bodemverlaging.)

De gemeente Ommen zou bij vervanging van materieel kunnen investeren in materieel dat wel geschikt is voor maaien + ruimen.

Met name de stort van het maaisel maakt het duur

Door een werf in te richten waar de gemeente het zelf kan storten om het vervolgens te laten composteren (dan wel verwerken in vergister) valt er veel te besparen.

Fietspad langs Beerzerweg.

In het voorjaar niet de eerste meter klepelen want daarmee help je het verschrallingsproces om zeep.

Middenweg noord.

Doordat daar slootafval wordt gedumpt is verschralling zinloos.

Deze vierkante meters zijn beter elders in te zetten.

Check of maaisel wel echt goed wordt afgevoerd door aannemer.

Spaar groeiplaats Grote pimpernel en steenanjer bij eerste maaironde.

Achteresweg en delen Middenweg

Alleen in najaar maaien.

Als er toch bezuinigd moet worden is een veel toegepaste methode het extensiveren van het gazonbeheer. Dus niet wekelijks, maar twee – of driewekelijks maaien. Navraag in andere gemeentes leert dat dat veel wordt toegepast. Dat levert bloemrijke gazons op (i.p.v. die kort gemaaide golfbanen waar Ommen nu in uitblinkt)

Door het maaien en direct afzuigen gaan er veel zaden en insecten direct de opraapwagen in.

Uit praktische overwegingen kan de meter direct langs de weg en bermen met veel bomen op deze manier gemaaid worden.

De kansrijke bermen daarentegen;

bijv: Achteresweg / Arriëresweg / Middenweg / Fietspad Varsenerdijk .

kunnen nog beter gemaaid en daarna gehooïd worden. Dat is uiteindelijk het meest wenselijke beheer met de grootste natuurwinst.

Namens de vereniging voor natuur en milieu De Vechtstreek

Henk Ruiter

Bijlage 1

Vegetatie opname groeiplaats Kleine bevernel langs de Arriëresweg.

=> Opnamenummer: 349093

Bedekkingsschaal : Braun/Blanquet (B,D&S)
Auteur (code) : Weeda, E.J.
Datum (jaar/maand/dag) : 2016/08/23
X-coördinaat : 228.57
Y-coördinaat : 504.84
Syntaxoncode Schaminée : Trifolio-Festucetalia ovinae
Lengte proefvlak (m) : 5.00
Breedte proefvlak (m) : 0.50
Bedekking kruidlaag (%) : 40
Bedekking moslaag (%) : 70
Gem. hoogte (hoge) kruidl (cm) : 10
Maximale hoogte kruidlaag (cm) : 40
Longitude : 6.47136133
Latitude : 52.52635227

Salland, Vechtdal bij Arriën, Achteresweg, groeiplaats PIMPISAX langs raster op hobbelige perceelrand langs bermgreppel langs zandweg/hergroei na maaien/mat van CERASARV op heuveltje/PIMPISAX talrijker direct langs zandweg in naar greppel afhellende berm, samen met veel ACHILMIL/in greppel SCROPNOD/p.a. Weeda E. 464 @Ruiter H.

Achillea millefolium	1	Gewoon duizendblad
Agrostis capillaris	1	Gewoon struisgras
Anthoxanthum odoratum	2a	Gewoon reukgras
Cerastium arvense	2a	Akkerhoornbloem
Dactylis glomerata	+	Kropaar
Equisetum arvense	r	Heermoes
Festuca rubra	2b	Rood zwenkgras
Galium verum	2a	Geel walstro
Glechoma hederacea	1	Hondsdrif
Holcus lanatus	2a	Gestreepte witbol
Holcus mollis	+	Gladde witbol
Hypericum perforatum	r	Sint-Janskruid
Linaria vulgaris	r	Vlasbekje
Phleum pratense s. serotinum	+	Klein timoteegras
Pimpinella saxifraga	1	Kleine bevernel
Plantago lanceolata	r	Smalle weegbree
Poa pratensis	+	Veldbeemdgras
Rhynchospora alba	4	Gewoon haakmos
Stellaria graminea	1	Grasmuur
Trifolium pratense	r	Rode klaver
Vicia cracca	r	Vogelwikke